

Obsah

1.	Úvod	11
1.1	Situace oboru	11
1.2	Místo této práce v oborové souvislosti	12
1.3	Vztah k dosavadní literatuře	13
1.4	Jaké cíle si klade tato práce?	14
1.5	Poznámkový aparát a práce s prameny	14
1.6	Poděkování	15
2.	Religionistika jako obor	16
2.1	Nástin dosavadních pojetí	16
2.1.1	Sebeprezentace náboženství v odborné literatuře	16
2.1.2	Pozitivistická religionistika a filosofie náboženství	18
2.1.3	Česká religionistika v letech 1948–1989	18
2.2	Charakter současného studia náboženství	19
2.3	Oborové jádro religionistiky a kontextové interpretace	22
2.3.1	Kontextová religionistika obecně	23
2.3.2	Dějiny náboženství	23
2.3.3	Kulturní antropologie a příbuzné obory o náboženství	23
2.3.4	Orientalistický přínos ke studiu náboženství	24
2.3.5	Psychologie náboženství	25
2.3.6	Sociologie náboženství	26
3.	Definice náboženství	27
3.1	Poznámka o stavbě a funkci definice	27
3.2	K historii definic náboženství	28
3.3	Definice náboženství jako východisko této práce	30
3.3.1	Komentář východiskové definice	30
3.3.2	Pojmy „sakrální“, „numinósní“	32
3.4	Religionisticky významné termíny	32
4.	Typologie náboženství	34
4.1	Obecné uvedení do typologie	34
4.1.1	Důvody typologie	34
4.1.2	Zásady typologie	34
4.2	Typologie užitá v české religionistické literatuře	35

4.3	Nástin typologie	37
4.3.1	Rozlišení religionistické látky na náboženství a jevy náboženství podobné	37
4.3.2	Typologie podle pojetí protipólu náboženského vztahu	38
4.3.3	Typologie podle situovanosti náboženského subjektu	40
4.3.4	Dělení náboženství podle typu kultury	43
4.3.5	Dělení náboženství podle vztahu k profánní společnosti	43
4.4	Meze typologie	44
5.	Religiozita	45
5.1	Co je religiozita?	45
5.2	Metody zkoumání religiozity	45
5.2.1	Použitelnost sociologických metod a jejich meze	45
5.2.2	Problematika otázek v religionistických šetřeních	47
5.3	Stav a vývoj religiozity	49
5.3.1	Hypotézy o religiozitě před jejím empirickým zjišťováním	49
5.3.2	Shrnutí a výklad významných údajů z empirických šetření	50
5.3.3	Interpretace shromážděných dat	53
6.	Vznik náboženství a jeho raná stadia	57
6.1	Místo úvah o vzniku náboženství v religionistice	57
6.2	V jakém smyslu lze mluvit o vzniku náboženství?	57
6.3	Metodologie studia raných etap náboženství	58
6.4	Nejstarší stadia náboženství	59
6.5	Dvě pojetí počátků náboženství	59
6.5.1	Evoluční koncepce	60
6.5.2	Degenerační pojetí	62
6.6	Česká responzivní hypotéza o původu náboženství	62
6.7	Různé výpovědi původu náboženství – mezioborová souvislost	63
7.	Nástin speciální religionistiky	64
7.1	Co je speciální religionistika?	64
7.2	Zaniklá starověká náboženství vybraných evropských etnik	64
7.2.1	Keltské náboženství	64
7.2.2	Náboženství starých Germánů	65
7.2.3	Náboženství starých Slovanů	66
7.3	Antická náboženství	66
7.3.1	Náboženství starých Egyptanů	67
7.3.2	Antické řecké náboženství	68
7.3.3	Antické římské náboženství	69
7.3.4	Íránské náboženství	71

7.4	Současná neliterární náboženství	72
7.4.1	Africká neliterární náboženství	72
7.4.2	Náboženství Oceánie	73
7.4.3	Indiánská náboženství	73
7.4.4	Náboženství arktických a sibiřských etnik	75
8.	Čínské národní náboženství	76
8.1	Původ a obecné rysy.	76
8.2	Konfucianství	77
8.3	Náboženský taoismus.	79
9.	Hinduismus	81
9.1	Terminologické poznámky.	81
9.2	Od prehistorie k védám	81
9.3	Védské náboženství	82
9.4	Hinduismus jako etapa indické náboženské tradice.	83
9.5	Hinduismus v současnosti	85
10.	Buddhismus.	88
10.1	Terminologie	88
10.2	Původ buddhismu	88
10.3	Buddhistické kanonické spisy.	89
10.4	Théraváda	90
10.5	Mahájána	91
10.6	Současný buddhismus a jeho místo v západním světě	92
10.7	Doktrína a praxe buddhismu	93
11.	Judaismus	96
11.1	Pojmoslovné potíže	96
11.2	Původ judaismu	97
11.3	Základní náboženská literatura judaismu.	98
11.4	Nástin dějin židovského společenství v diaspoře	99
11.5	Židovské mystické směry.	100
11.5.1	Kabala.	100
11.5.2	Chasidské hnutí	101
11.6	Současné uspořádání židovského náboženského společenství	102
11.7	Víra a náboženská praxe judaismu	103
11.7.1	Víra.	103
11.7.2	Mravnost	103
11.7.3	Bohoslužba.	104
11.8	Vztah judaismu k jiným náboženstvím	104

12.	Křesťanství	106
12.1	Místo křesťanství v současném světě	106
12.2	Křesťanství na pozadí jiných náboženství	107
12.3	Kdo je Ježíš Kristus?	108
12.4	Křesťanská Bible	109
12.5	Církev a církve	111
12.6	Čemu křesťané věří	114
	12.6.1 Bůh stvořitel	115
	12.6.2 Vtělený Boží syn	115
	12.6.3 Vykoupení	115
	12.6.4 Duch svatý a milost	116
	12.6.5 Svátosti	116
	12.6.6 Poslední věci světa a člověka	117
12.7	Křesťanská morálka	117
12.8	Křesťanská liturgie	119
12.9	Křesťanské církve v České republice	120
13.	Islám	123
13.1	Význam islámu	123
13.2	Vznik islámu	123
13.3	Prameny Božího zjevení	124
13.4	Dva hlavní směry islámu – sunnité a ší'ité	125
13.5	Islám v náboženském a kulturním kontextu	125
13.6	Další diferenciacie v islámu	126
13.7	Islámská mystika	126
13.8	Výklad Koránu a islámská věrouka	127
13.9	Morálka islámu	128
13.10	Islámské duchovní společenství	129
13.11	Vztahy islámu k jiným náboženstvím	129
14.	Změny náboženského paradigmatu	131
14.1	Důvod zájmu	131
14.2	Proč paradigmatická koncepce	131
14.3	Změna paradigmatu není univerzální a pevně vázaná na dobu	132
14.4	Situace před změnou náboženského paradigmatu	133
14.5	Změna náboženského paradigmatu v různých kulturách	134
	14.5.1 Oblast řecké kultury – od mýtu k logu	135
	14.5.2 Hinduistické filosofické a náboženské školy	136
	14.5.3 Buddhismus jako výsledek změny paradigmatu	137
	14.5.4 Čínské klasické náboženství	138
	14.5.5 Změna paradigmatu v náboženství Izraelitů	139

14.6	Společné rysy nového náboženského paradigmatu	140
14.7	Další paradigmatická změna?	141
15.	Kritika náboženství a ateismus	143
15.1	Ateismus jako předmět religionistiky	143
15.2	Co je ateismus?	143
15.3	Otázka důslednosti ateismu	144
15.3.1	Praktický ateismus	145
15.3.2	Teoretický ateismus	145
15.3.3	Náboženská indiference	145
15.3.4	Militantní ateismus.	146
15.4	Kořeny ateismu.	146
15.4.1	Je třeba hledat kořeny ateismu?	146
15.4.2	Individuální kořeny ateismu	147
15.4.3	Sociokulturní kořeny ateismu	148
15.5	Nástin historie ateismu	150
15.6	Typy ateismu	151
15.6.1	Humanistický ateismus.	151
15.6.2	Sociální ateismus	152
15.6.3	Scientistní ateismus	153
15.7	Rozhovor mezi náboženstvím a ateismem.	156
16.	Nová religiozita	159
16.1	Nová situace, přechod od moderny k postmoderně	159
16.2	Nová religiozita v křesťanství.	160
16.2.1	Římskokatolická církev.	160
16.2.2	Nová religiozita v protestantských církvích	161
16.3	Atypické směry vycházející z křesťanství	161
16.3.1	Původ a společné rysy.	161
16.3.2	Unitářství	162
16.3.3	Křesťanská věda	163
16.3.4	Grálová hnutí	163
16.3.5	Rosikrucianství	164
16.3.6	Martinismus	165
16.3.7	Anthroposofie	166
16.3.8	Obec křesťanů	167
16.3.9	Unifikační hnutí	167
16.4	Mimokřesťanská nová religiozita	168
16.4.1	Úvod	168
16.4.2	Západní ezoterismus	170
16.4.3	Obnovená náboženství předků dnešních evropských národů.	171

16.4.4	Satanismus jako kontroverzní jev současné náboženské scény . . .	172
16.4.5	Orientální systémy v nové religiozitě	173
16.4.6	Čínské náboženství v nové religiozitě	174
16.4.7	Hinduistické prvky nové religiozity	175
16.4.8	Buddhismus v nové religiozitě	176
16.5	Současný náboženský eklekticismus	177
16.6	Kvazireligiózní aspekty v hnutích lidského potenciálu	178
16.7	Některé charakteristické společné znaky nové religiozity	179
17.	Fenomén náboženského sektářství	181
17.1	Dosavadní reflexe náboženského sektářství	181
17.2	Posuny významu slova „sekta“	181
17.3	Vymezení sekty	182
17.3.1	Falešné znaky sektářství	183
17.3.2	Znaky sekty použitelné pro definici	184
17.4	Sektářství na současné náboženské scéně	186
17.5	Reakce na sektářství	188
17.6	Studium problematiky sekt v českém prostředí	190
18.	Mezináboženské vztahy	191
18.1	Důvody a východiska úvah o mezináboženských vztazích	191
18.2	Uspořádání dílčích témat v této kapitole	192
18.3	Objasnění pojmů	193
18.4	Pojetí mezináboženských vztahů	194
18.4.1	Náboženský exkluzivismus	194
18.4.2	Náboženský pluralismus	195
18.4.3	Náboženský inkluzivismus	196
18.5	Mezináboženský dialog	196
18.6	Praktické podoby dialogu a spolupráce	198
18.7	Kroky za dialog	200
Literatura		202
Rejstřík		211
Poznámky		217